

УДК 378.015.31.041:37.011.3-052

ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

В. А. Фрицюк

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21100, Україна. E-mail: kafp234@rambler.ru

Розглядаються погляди різних науковців на сутність поняття «професійний саморозвиток» та «професійний саморозвиток майбутнього вчителя» й пропонується авторське визначення цього поняття.

Ключові слова: професійний саморозвиток, майбутній вчитель, професійна підготовка.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Теоретичний аналіз філософських та психологічних досліджень свідчить, що процес професійного саморозвитку особистості є однією з важливих, але до кінця не вивчених проблем. У філософії процес саморозвитку особистості розглядають як духовно-практичне перетворення з метою повноти індивідуального самовдосконалення. У психології – як необхідну умову самореалізації особистості. Психологи розглядають саморозвиток як свідомий процес особистісного становлення з метою ефективної самореалізації на основі значущих прагнень і зовнішніх впливів. У контексті сучасного процесу модернізації вищої освіти одним з факторів забезпечення конкурентоспроможності України на світовому рівні є підвищення якості підготовки фахівців, зокрема, майбутніх педагогів, формування у них мотивації до безперервної професійної освіти та професійного саморозвитку. Саморозвиток особистості майбутнього вчителя є актуальним для сучасного освітнього процесу.

Метою дослідження є розгляд основних положень наукових праць різних дослідників, які займаються проблемою саморозвитку, зокрема, майбутніх педагогів, й уточнення сутності поняття «професійний саморозвиток майбутнього вчителя».

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Професійний розвиток і саморозвиток особистості є об'єктом дослідження багатьох психологів та педагогів (Л. Виготський, С. Рубінштейн, К. Абульханова-Славська, Б. Федоришин, Г. Балл, Л. Мітіна та ін.). Професійний саморозвиток майбутнього вчителя зайняв важливе місце серед актуальних проблем педагогіки й розглядається у працях Н. Кічук, С. Клімова, А. Маркової, С. Смирнова, І. Харламова та ін. Закордонні дослідники також звертаються до проблем самоактуалізації і саморозвитку (Р. Бернс, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін.).

На підставі аналізу теоретичних джерел з проблеми дослідження під *професійним саморозвитком* розуміємо свідому діяльність людини, спрямовану на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її майбутня професія.

Сучасні вимоги до професіоналізму сучасного педагога формують нове бачення такого психологічного феномену, як професійний саморозвиток. Дослідники В. Загвязинський, І.А. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, М. Таланчук визначають функції саморозвитку, самовиховання й саморегуляції як

найважливіші в педагогічній діяльності сучасного вчителя [5].

Професійний саморозвиток – це зростання, становлення, інтеграція та реалізація у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь; активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу; на думку Л. Мітіної, професійний саморозвиток – це динамічний та неперервний процес самопроекування особистості. Засобами професійного саморозвитку визначено: самовиховання, самоосвіта, самовдосконалення в поєднанні з практичною професійною діяльністю [4].

Професійний саморозвиток, як визначає О.Ю. Чудіна [8], – це процес цілеспрямованих, якісних самозмін особистісної сфери майбутнього педагога, що забезпечує саморозвиток особистості вихованця, через реалізацію цілепокладальної, рефлексивної, нормативної та функції активної взаємодії.

З філософської, психологічної, педагогічної точок зорурозглядає поняття «професійний саморозвиток майбутнього вчителя» О.В. Гандабура [2]. З філософської – професійний саморозвиток є внутрішнім процесом, визначеним способом реагування майбутнього вчителя на вплив середовища, усвідомлене професійне вдосконалення самого себе та процес засвоєння студентом цінностей, які пов'язані з розвитком його особистості, професійною діяльністю та взаємодією з іншими людьми. З психологічної точки зору професійний саморозвиток майбутнього вчителя – це власна активність майбутнього вчителя, яка спрямовується на зміну себе, на розкриття та збагачення своїх духовних потреб, свого особистого потенціалу, творчості в професійному плані. З педагогічної точки зору – це свідомо самопізнавальна та самопроекувальна діяльність майбутнього вчителя, спрямована на вдосконалення своєї особистості відповідно до вимог майбутньої професії та самореалізація себе як особистості в тій соціальній сфері діяльності, яка визначає майбутню професію. Завдяки професійному саморозвитку майбутній вчитель має можливість розкрити свій внутрішній особистісний потенціал та підготуватися до майбутньої педагогічної діяльності.

Професійний саморозвиток майбутніх учителів – це свідомо самопізнавальна та самопроекувальна діяльність майбутнього вчителя, спрямована на вдосконалення своєї особистості відповідно до ви-

мог майбутньої професії та самореалізація себе як особистості в тій соціальній сфері діяльності, яка визначає майбутню професію [2].

З позицій аксіологічного, синергетичного і компетентнісного підходів професійний саморозвиток майбутнього вчителя музики Л.А. Бондаренко розуміє як процес самотворення особистості студента внаслідок ціннісної взаємодії й обміну інформацією та енергією з музично-освітнім і соціальним середовищами, в основі якого розкриття та реалізація його внутрішніх потенцій, набуття нових професійних якостей в інструментально-виконавській діяльності [1].

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя, на думку О. Пехоти [6], характеризується здатністю студента глибоко усвідомлювати власну відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється в бажанні та здатності постійно аналізувати, коригувати та вдосконалювати власне професійне зростання, прагнення до самостійності у виборі методів та прийомів організації навчально-виховного процесу.

Як особливий вид суб'єкт-об'єкт-суб'єктної цілеспрямованої діяльності майбутнього вчителя по самозміненню професійних знань, професійних умінь, професійних якостей, що необхідні для успішного професійного саморозвитку майбутніх учителів трактує Г.С. Топчій професійний саморозвиток майбутнього вчителя [7]. Як складний, багатогранний процес, спрямований на становлення, інтеграцію та реалізацію у педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис і здібностей, професійних знань та умінь майбутнього вчителя розглядає професійний саморозвиток С.В. Кубрак [3].

Готовність до професійного саморозвитку як здатність майбутнього педагога здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність, пов'язану з проектуванням і реалізацією якісних змін своєї особистості як носія педагогічної культури, корекцією педагогічної діяльності, подоланням бар'єрів, контролем поточних змін і співвідношенням результатів з тенденціями розвитку педагогічної культури в цілому визначає, цілком слушно, на нашу думку, О.Є. Остапчук [5].

ВИСНОВКИ. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми професійного саморозвитку дозволив нам прийти до висновку, що в історії вищої

школи накопичено значний досвід з підготовки студентів до безперервного професійного саморозвитку.

Отже, професійний саморозвиток майбутнього вчителя – це багаторівневий процес формування і розвитку педагогічних здібностей, професійно значущих якостей особистості і досвіду професійної діяльності, що характеризують суб'єктивні та об'єктивні критерії професійного зростання, оскільки на педагогічних працівників покладається особлива відповідальність за неперервний професійний саморозвиток задля виконання покладеної на них функції – відтворення й збагачення інтелектуального й професійного потенціалу держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Л.А. Формування готовності майбутнього вчителя музики до професійного саморозвитку у процесі інструментально-виконавської підготовки: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – К., 2014. – 235 с.
2. Гандабура О.В. Педагогічні засади професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів: навч. посіб. – Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2013. – 99 с.
3. Кубрак С.В. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя філологічного профілю засобами інформаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика проф. освіти". – Житомир, 2012. – 20 с.
4. Митина Л.М. Психологія розвитку конкурентоспособної личности. – М.: МПСИ, 2002. – 400 с.
5. Остапчук О. Професійний саморозвиток і самопроекування в ситемі педагогічної освіти // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 13–18.
6. Пехота О.М., Костенко А.З., Любарська О.М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. – К.: А.С.К., 2003. – 255 с.
7. Топчій Г.С. Ігрові педагогічні технології як умова професійного саморозвитку майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Харків: Б.в., 2011. – 20 с.
8. Чудина Е.Е. Профессионально-личностное саморазвитие будущего учителя в вузе // Известия волгоградского государственного технического университета. – 2013. – Вып. 9 (112). – Т.1. – С. 155–159.

FUTURE TEACHERS READINESS FOR PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT AS AN IMPORTANT FACTOR OF TRAINING QUALITY IMPROVEMENT IN PEDAGOGICAL UNIVERSITIES SUMMARY

V. Frytsyuk

Vinnitsya State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky
vul. Ostrozhskogo, 32, Vinnitsya, 21100, Ukraine. E-mail: kafp234@rambler.ru

Various scholars view on the nature of the "professional self" and "self-development of the future professional teacher" concepts are under analyses and author's definition of the term is defined.

Keywords: professional self-development, future teacher training.

REFERENCES

1. Bondarenko, L.A. (2014), "Formation of readiness of the future teacher to professional self-development of music in the instrumental performance training", *Dissertation of Cand. Sci. (Ped.)*, 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education", Kyiv. (in Ukrainian)
2. Handabura, O.V. (2013), "Pedagogical bases of professional self-primary school teachers", *VydvoKhHPA, Khmelnytskyi*. (in Ukrainian)
3. Kubrak, S.V. (2012), "Pedagogical conditions of professional self-development of the future teacher of philological tools of information technology", *Abstract of Cand. Sci. (Ped.) dissertation, 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education"*, Zhytomyr. (in Ukrainian)
4. Мутына, Л.М. (2002), "Psychology of competitive personality", *MPSY, Moscow*. (in Russian)
5. Ostapchuk, O. (2007), "Professional self-development and samoproektuvannya in systems of teacher education", *Shliakhovity*, no. 4, pp. 13–18. (in Ukrainian)
6. Piekhota, O.M., Kostenko, A.Z. and Liubarska, O.M. (2003), "Educational Technology", A.S.K., Kyiv. (in Ukrainian)
7. Topchii, H.S. (2011), "Gaming educational technology as a condition of professional self-development of future teachers", *Abstract of Cand. Sci. (Ped.) dissertation, 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education"*, B.v., Kharkiv. (in Ukrainian)
8. Chudyna, E.E. (2013), "Professional-personal self-development of the future teacher in high school", *Izvestyavolhohradskohohosudarstvennohotekhnicheskohounyversyteta*, Vol. 9, no. 112, pp. 155–159. (in Russian)

Фрицюк Валентина Анатоліївна,

к. пед. н., доцент,
докторант кафедри педагогіки,
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського,
вул. Острозького, 32, м. Вінниця,
21001, Україна
Тел.: +38(097) 131-01-34
E-mail: kafp234@rambler.ru

Frytsyuk Valentyna Anatoliyivna,

PhD(Pedagogics), Ass.Prof.
Vinnytsia State Pedagogical University
named after Mykhailo Kotsiubynsky,
vul. Ostrozkogo, 32, Vinnitsya,
21100, Ukraine
Tel.: +38(097) 131-01-34
E-mail: kafp234@rambler.ru